

Yttrande zMY19-1345
2019-06-18

Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm
u.remissvar@regeringskansliet.se

Yttrande över remiss av betänkandet *En långsiktig, samordnad och dialogbaserad styrning av högskolan* (SOU 2019:6)

Dnr: U2019/00304/UH

Sammanfattning

Riksbankens Jubileumsfond (RJ) uttalar sig i detta remissvar *enbart* om förslagen om samverkan och kvalitetsindikatorer.

Som en av de stora finansiärerna i Sverige av humaniora och samhällsvetenskap ser vi positivt på en stärkt ställning för samverkan. Samverkan är en integrerad uppgift i forskningen, och en uppgift som humanister och samhällsvetare traditionellt lagt stor vikt och tid vid.

RJ stöder, liksom regeringen, omställningen till ett öppet tillgängligt vetenskapligt publiceringssystem och ser därför positivt på att man frångår användandet av kvalitetsindikatorerna publiceringar/citeringar i styrningen av universitet och högskolor. Användandet av uteslutande kvantitativa mått för att utvärdera forskningens kvalitet premierar befintliga publiceringsmönster och hämmar samt motverkar utvecklingen mot öppen vetenskap.

RJ tillstyrker även utredningens förslag om att tilldelning av medel bör bestå av flera olika delar, där samverkansarbetet inte betygssätts.

RJ:s ställningstagande och skäl

6.6.1 Balansen mellan direkta anslag och externa medel

RJ tar inte ställning till förslagen om andel bas/extern-finansiering i ett framtida system, men understryker att samverkan bör ses som en del av de uppgifter forskare har. För anställda forskare är det viktigt att det i tjänsterna görs plats för såväl forskning och utbildning som samverkan. RJ ser positivt på att samverkan ses som en del av forskarnas kärnuppgifter. Risk finns för att en ökad andel direkta anslag inte går till forsknings- och samverkanstid, liksom för att våra områden (humaniora och samhällsvetenskap) i en ny ordning nedprioriteras. I samband med detta vill vi också påtala risken för utarmning med utredningens förslag för sådan forskning inom humaniora och samhällsvetenskap som i dag bedrivs vid arkiv, museer och bibliotek, och som i princip helt finansieras av externa medel.

7.2 Förslag till en ny formulering i högskolelagen

RJ tillstyrker utredningens förslag om att bredda innebörden av den nytta och kunskap som lärosäten kan bidra med enligt högskolelagen. Vi vill understryka vikten av att använda en bred definition av samverkan där också de kritiska rösterna tas med. Samverkan måste förstås som mer än enskilda forskningsresultat, och i dag är det inte minst viktigt att stödja det som

ibland kallats *science literacy* och vetenskapligt kapital, där forskning också leder till insikter om världen, källkritiska perspektiv och nya sätt att se på sin omvärld.

RJ ser således mycket positivt på att samverkan inte förstås som en del av slutet, utan en del av själva forskningsprocessen och betonar därmed också att samverkan handlar om dialog och ömsesidighet.

7.4 Samverkan som en del av ett nationellt kvalitetssäkringssystem

RJ stödjer utredningens förslag om att UKÄ bör ansvara för uppföljningen av lärosätenas samverkansarbete, eftersom samverkan och samhällspåverkan är en integrerad del av lärosätenas och forskarnas uppgifter. Detta kan på sikt också bidra till att höja meritvärdet på samverkansarbete, samt bidra till en mer adekvat bild av den samverkan som bedrivs vid Sveriges lärosäten.

7.5 Styrning och uppföljning genom överenskommelser

I ett system med dialogbaserad styrning genom överenskommelser tillstyrker RJ utredningens förslag om att följa upp samverkan och samhällspåverkan. Risker är annars att samverkan och samhällspåverkan anses oviktigt och prioriteras ner.

För att undvika att samverkan reduceras till företagssamarbete, nyttiggörande och innovationer, bör samhällspåverkan också betonas. Liksom utredningen menar RJ att lärosätenas samverkan och samhällspåverkan bör kunna se olika ut och följa olika principer, och därmed också utvärderas i linje med sina skilda förutsättningar och mål. I linje med detta stöder vi utredningens förslag om att *inte* dela ut medel till samverkan och samhällspåverkan enligt en generell fördelningsnyckel.

RJ vill här återigen betona vikten av att samverkan och samhällspåverkan definieras brett. Humanister och samhällsvetare är traditionellt de som enligt flera undersökningar¹ – med en bred definition av samverkan – samverkar mest och villigast. Den samverkan som humanister och samhällsvetare bedriver måste få synas, få ta plats och få kosta, och därmed också vara föremål för utvärdering och uppföljning för att bli synliggjord.

7.6 Att främja samverkan ekonomiskt

RJ främjar ett hållbart och långsiktigt samverkansarbete. Sådan samverkan kan uppstå både som en naturlig del av forskningsprocessen och genom styrning uppifrån. Därför bör det finnas möjlighet att söka särskilda medel för samverkan, så som utredningen föreslår. Om så sker tillstyrker RJ utredningens förslag om transparenta processer och större, långsiktiga satsningar, vilket inte minst behövs för att främja humanistisk samverkan.

Samtidigt vill vi varna för en alltför långt gången kvantifiering som kan motverka det breda samverkansbegrepp som vi stöder. Forskning har gång på gång visat att genomslag är svårsmitt, och mätbarhet inte bör ske på bekostnad av kvalitet. RJ menar därtill samverkansmedel och samverkansarbete måste kunna sökas av flera lärosäten gemensamt.

---

¹ Se exv. Lasse Göhler Johansson, David Budtz Pedersen & Frederik Stjernfelt 2018, *Humanistiska universitetsforskarens vidensformidling og vidensamarbejde*.

9.4.1 Förslag kopplade till dagens modell för tilldelning

RJ stöder utredningens bedömning att en ändamålsenlig tilldelning av medel för forskning inte går att uppnå med ett fåtal indikatorer. RJ vill särskilt peka på problem förknippade med användandet av kvalitetsindikatorerna för vetenskaplig produktion – publiceringar och citeringar. Användandet av dessa kvantitativa mått har lett till implementeringen av ett akademiskt meriteringssystem som fått betydelse även för tjänstetillsättningar och fördelning av externa medel. Systemet signalerar vad som är meriterande och styr forskare att i hög grad publicera i de etablerade kanalerna, som många gånger är prenumerationsbaserade med en hög kostnad vilket i sin förlängning hindrar omställningen till ett öppet tillgängligt vetenskapligt publiceringssystem.

Om tilldelningen av medel ska fördelas efter kvalitetsindikatorer så tillstyrker RJ utredningens förslag om att dessa kan anpassas till forskningspolitikens mål och bestå av flera olika delar. Regeringen har fastslagit en nationell riktning för öppen tillgång till forskningsresultat – att forskningens produkter så långt det är möjligt ska uppfylla FAIR-principerna och att vetenskapliga publikationer som tagits fram med offentliga medel senast fr.o.m. 2020 bör bli öppet tillgängliga direkt då de publiceras samt att utgifterna för vetenskaplig publicering ska vara transparenta. Regeringen har vidare konstaterat att Sverige kan driva utvecklingen mot publicering i open accesstidskrifter genom att uppmana forskningsråd, universitet och högskolor att göra bedömningar av det enskilda verket, i stället för en bedömning av tidskriften eller förlaget² och att kvantitativa mått alltid bör utgöra ett komplement till, aldrig en ersättning för, en kvalitativ expertbedömning av forskningens kvalitet. Det är därför viktigt att de kvalitetsindikatorer som väljs, inte motverkar omställningen till ett öppet tillgängligt vetenskapligt publiceringssystem, vilket de gör nu.

RJ vill vidare påpeka vikten av att använda sig av stöd från relevant expertkompetens om regeringen gör bedömningen att medel ska fördelas med kvalitetsindikatorer och att sådana ska tas fram av en eller flera expertmyndigheter i samverkan med universitet och högskolor. Här vill RJ påminna om att Kungl. biblioteket har regeringens uppdrag att samordna arbetet med införande av principer för att främja publicering av vetenskapliga publikationer med öppen tillgång och att Vetenskapsrådet har regeringens uppdrag att samordna det nationella arbetet med att införa öppen tillgång till forskningsdata. Som ett resultat av sitt uppdrag överlämnade Kungl. biblioteket till regeringen i mars 2019 fem utredningar med 16 olika förslag till nationella lösningar på särskilda utmaningar inom området.³

RJ vill slutligen, i linje med tidigare ställningstaganden, understryka vikten av att verksamheten vid lärosätena ses som en helhet, där också samverkan ingår och kan se mycket olika ut. Det finns således bättre vägar fram för ett långsiktigt, hållbart och kvalitativt samverkansarbete, än det nuvarande systemet med betygsättning av lärosätenas samverkansarbete. RJ tillstyrker således utredningens förslag om att detta ska upphöra.

Marika Hedin, vd

² Nationell färdplan för det europeiska forskningsområdet 2019–2020, U2019/01576/F

³ <https://www.kb.se/samverkan-och-utveckling/nytt-fran-kb/nyheter-samverkan-och-utveckling/2019-03-19-16-rekommendationer-for-oppnen-tillgang.html>